

հասած աղէտներուն. գիտակից այն կեղծ քաղաքակրթութեան, որ երկրպագուն է ոսկէ հորձին, որ զինեց զօրացուց թուրքի թուրացած թեւերն՝ վերստին կոտորելու եւ ջնջելու Հայ ցեղը. գիտակից որ իւր սեփական ուժերով եւ քաջութեամբ ձեռք բերած է ազատ Հայրենիք եւ ազգային դրօշն, ու յանկարծ վերահասու ըլլան, որ հին մարդ գազաններն, նենգամիտ կերպով քաջախորած եւ զինուած Պիլի Լօտիի համարգնէրէն, փորձեն իրք համարձակութեամբ, պիղծ ձեռքերն իրկնցնել դարձեալ Հայի կեանքի, Հայի պատուոյ վրայ, կարող է համագլուխ ազնիւ Լորդն, թէ Հայն այդ հոգեկան քրազը գլուխ կացութեան մէջ, կարենայ իւր պահանջի համեմատ պարտաճանաչ դիմել բոլր. նել գող եւ աւազակ թուրքի հանդէպ: Միակարելիին ոչ ոք է պատասխանատու. Հայն վերջին անկարելիութեան մէջ կը գտնուի. թուրքի հետ համերաշխ ապրիլ անկարելի է: Հայը կը նսլանտորէ մահը, քան անպատիւ կեանքը: Ահա անոր Հոգեբանութիւնը:

*
**

Մենք իրաւունքի եւ Արդարութեան դատ անկաշառ կերպով պաշտպանեցինք, իբրեւ դաշնակից՝ հաւատարմութիւննիս գործով ապացուցինք. փառաց դաշտի վրայ, իբր նիզակակից մեր գէնքի պատիւն փրկեցինք, եւ մեր դարաւոր թշնամոյն յաղթեցինք: Ուստի այսուհետեւ թուրքը չէ զմեզ կոտորողն, այլ Դաշնակիցներն որոնք գէնք, ռազմամեղք հայեկեղծեցին մասնակցած թշնամոյն վերասկսելու 1915ի քարոզեր. որովհետեւ Պարոն Պիլոն կ'ուզէր այն՝ ինչ որ ուզէր էին էնվէր եւ թալէամ, զՀայաստան առանց Հայուն. որովհետեւ Պր. Բարտուկ'ուզէր պահել Օսմանեան կայսրութեան ամբողջութիւնը, ի բաց հանելով կիլիկիան, Սիրիան, Պաղեստինը եւ Միջագետքը որոնք Օսմանեան Պետութեան հողամասեր չէին. *Risum teneatis!* Թուրքն աշտատ անմիտ էր, իմացաւ թէ ԻՐԱՌԱՆՔԻ, ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ համար կռուողներու հանդիսաւոր խոս.

տուժներն ալ, ոչնչով պակաս չեն *քոչի կոտորտոսանքերէն*: Թէեւ ազնիւ Գաղղիացի մը յանձնառու չլինէ Ֆշմարտութեանս, վասն զի կ'ամեն թէ՛ այլ է *Կառավարութիւնը*, այլ է Աղբը:

Մենք Հայերս լաւ գիտենք թէ ցուրտ քամին ո՞ր կողմէն կը փչէ: Օրհասական արքը հզօրագոյն կը կռուի, զօրացնէն մեր բանակը, որուն գիտակից է ամեն Հայ. անով միայն կը զսպուի բարբարոսն եւ թուրքն: Յուսանք մեր հզօր Դաշնակիցներուն օգնութեանն ալ եւ աղօթենք որ Աջնի ծոց-Ղթնի խորքէն ստիպէ իրենց Կառավարու թիւնները, կատարելու եղած հանդիսաւոր խոստումներն: Առաւել յուսանք մեր ցեղի դարաւոր տոկունութեան, մտաւոր եւ բարոյական ուժերու վրայ, որով քառասուն դար պահեցինք մեր գոյութիւնն, եւ պարգեցինք մեր Հայրենի հողին վրայ Ազատութեան դրօշն: Քանի Հայկի հոգին մեր մէջ կ'ապրի, Հայկական Կիլիկիան չափտի մեռնի:

Ե՛ւ, կանգնէ՛ գու գեց, գուտի եւ երկն:

Կեցցէ՛ Հայաստանի ազատ Հանրապետութիւնն. եւ

Տօր աւետիս կեւրիկայ.

Տօն Ռաբինաց լռեցող զկօծ,

Աւն ճնաւ Ազգիս Հայոց:

Մեղրի Շիրմաք

Ք Ե Ձ Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Տերեւ ըստ գեղձանիկին.

— Քեզի համար կը գտնամ ոսկի փոշի,
Ի՞նչ է՛նչ կ'ըլլաս:

Դեղձանիկն ըստ տերեւին.

— Քեզի համար, ոսկի հողաբեր մէջ
Կուք մը կ'ըլլամ:

Մաղիկն ըստ գեղձանիկին.

— Քեզի համար շիրմիդ վրայ կ'ըլլամ
Ի՞նչ է՛նչ կ'ըլլաս:

Թողունն ըստ ժողովիկին.

— Մերտա քեզի կը գտնամ

Ի՞նչ կ'ըլլա կը գտնամ:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ԱՐԻՒՆՈՎ ՓԵՆՅԻՆՔ

Յասերը զեղեցկացան, զարթոնքի փողն նշեց, կա-
նանը շարժայինքնեմ նոր այգի ստարանդակը նստաւ:

Հողակաթ բաղդը տունէն ներս մտաւ: Պարտէզին
մէջ ալ տատասկ չի մնայ:

Արտուրը լացն է մոռցնէր, տաք տաք սէրն է որ
կ'երգէ:

Անկերթ ձմեռն ալ վերջ գտաւ, զլինի բարձր սեւ քարը
ծով նետեցէք:

Մտի լարերը լարեցէք, ծաղկով հիւսուած բաղդը
երգեցէք:

Մահ, մահ, մեր սեւ պատանքը նստակիչ զերթն առա-
զաստ պարզած արփունքէն նկուցիր:

Դասիճն որ մեզ կախաղան նանեց, պարանք իր վրին
սեցաւ:

Եւ ցաւերուս բեռը վար նետեցի, նոր զարունին մէջ
աշքս բացի:

Արեւուն արցունքները երգիքէն ներս կաթնեցան:

Վարդասանին մէջ նոր զարուն մը կը արոփէ:

Չորցած այգին կը փթիթի: Միրիկները կը զաղթեն:

Սփռոնքն է հասունցած, անյոյս յայտերն վերջ են
գաած:

Ձիթաստանը ծաղկեր է, արեւն անկէ ծաղեցաւ:

Մահք, մահք քանդուած տունէն ներս, ցեղին հրապը
է նոն վառ մնացեր:

Բարեկունի արմուէի զինիով բերաննիդ քաղցրացուցէք:
Վար անէք փռչ գլուխը:

Ոսկի թաղը մեր արիւնով գնեցինք:

Գաւազանը որ մեր ցաւերուն կրակը կ'արծարծէր,
սփխացաւ և բռնկեցաւ:

Դառնաւ. տես, արգարտութիւնը յաղթեց, բռնած
ոսկիդ հող զարնաւ:

Կերեցմանէն ետ դարձայ, չորցած այգին կանանչ
նազած գտայ:

Եղեկէիք նկարը Արարատեան դաշտին վրայ նկա-
րուցաւ:

Մեանքներուս հողովը ազատ Հայրենիք մը կազմուե-
ցաւ:

Թշնամին իր զուրիթ ծոցը, լեզը րդմը կռիւիւս. սո՛քն
և ժանտախտ անոր տունէն դուրս շնլան:

Տէ՛ր, հինգ զար շարունակ արեւ չի տեսնը, արդ
լոյս երեսդ ցոյց տուի՛ր, այդ բաւ է մեզի:

Բիւր բիւր օրերով գիշերներուն մէջ աստղ չի տեսնը:
Մայր կայրկնիք արդ, չողակաթ ալքերդ վառ վառ
լուսակառնեցիր, այդ բաւ է մեզի:

Բռնակալ, իւր վերապէտ զլուխդ վեր առ, տես միւս
բացկան Ղազարը, արքայներուն արքայներէն որքան
բարձր է բազմեր:

Հազար նազար տարիներ քալեցի, յայտերս մեկիկ
մեկիկ մարեցան:

Հանապարհիս վրայ խաչ ու փռչ քաղեցի:

Վերջապէս Աստուծոյ արիւն մէջ ցեղին բաղդը ծաղ-
կած գտայ:

Գիշերն երկարեցաւ, երեզն օխնը գէպի կայրկնի
տունը մեզ առաջնորդեց:

Վարդաներու մորթին վրայ գտնուողները սկսան
ծաղիկներ որոնալ:

Թշնամին շահաստակեց, զերեզմանին մէջ իր դափ-
նեպասակը գտաւ:

Ցեղին զարկները մայր շունքան, սատանները զա-
նուք երկնեցին, խժերն անոնց սանտուկ եղան:

Ո՛վ աւելի հզոր նաւաթ րոյց տուաւ, քան իմ ցեղս
որ խաշին վրան իսկ երեք փառքն Աստուծոյ:

ԱՐԱՏԱՐԱՐ ՈՐԲԵՐԷ

Յ Յ

Ու՛ր տարու նայ որքինն իր ծաղկաւոր քուրիկն լալկած,
Հեւ ի նեւ Կրուսաղէն մը կը նսնէր:

Կը զարեւէր Գլուխեան քուրիկուս դուռն և կ'ըսէր.

« Առէք նաւսեր փրկաստան,

Առէք նաւսեր քուրիկուս այս ծովեր.

Եւ զայն կրակէն ազատեցի,

Եւ զայն օրօրանէն խլեցի:

Տասն ամիս զարկալի ճամբէն քալեցի.

Անոյ ժողովուրդն բաժնուեւր եմ,

Ժայռերու մոտէն մէջ ծածկուեւր եմ.

Հաշտեցիքս սեւ բարեւեւր կը բերեմ,

Օրբանի քուրիկուս սրտիս կլաւ

Աստղերու նման մոտէն մէջ ճամբորդեւր եմ.

Գնեալին նստած ողբացիր ու լացիր եմ,

Պանդուխտ եղբեր մեր վրայ խշխշալեցի,

Արշալոյսի լողերը քուրիկուս այտերը լողցուցի:

Դանքներուս սարսափը ետեւէս կու գար.

Կուրծքիս վրայ քուրիկուս նուշ նուշ կը քնանար:

Եւ վրասեր եղինքի պէս սար ու ձոր կտրեցի,

Եւ իմ քուրիկուս ծաղիկներով կրկնեցի:

Փրկաստանի նաւսեր գլուխեան զոգնոցը բացէք,

Խաշին շուքին տակ քուրիկուս հողի տառք »:

Որքինն այսպէս ըսաւ, յաղած զետին փռուցաւ:

Գլուխեան քուրիկուս անոր վրայ լացին ու ծաղիկներ
[ցանկեցին.

Մատաղատունի քուրիկը ճամբորդով կաղաւորեցին

Դրախտի ճաւէ պէս զայն զեղեցկացուցին: